

Beheerder van het Veteranen Informatiepunt J.G.F. Draak (1963), onthult het verhaal achter een recent verworven aquarel. Door gesprekken met enkele Indië-veteranen wordt voor hen, en voor het Legermuseum, een stukje militaire geschiedenis verhelderd.

De actie bij de Balrog-Balrog

Sjak Draak

Op 20 september 1949 vertrekt een kleine groep Nederlandse militairen uit het kleine plaatsje Pakan Kemis op Midden-Sumatra. Voorop rijden twee 'beencarriers', op korte afstand gevolgd door een 'Humber'. Naast deze pantservoertuigen loopt een groepje infanteristen. Zij zijn nog maar net uit de kampong vertrokken als er halt wordt gehouden. Van de groep wordt een aantal foto's gemaakt, waarna weer rechtsomkeert gemaakt wordt en men terugkeert naar Pakan Kemis. Voor het merendeel van de aanwezigen is niet helemaal duidelijk waar deze korte actie toe diende. Bijna vijftig jaar later brengt een aankoop van het Legermuseum de oplossing.

In 1998 heeft het Legermuseum op een veiling de hand weten te leggen op een bijzondere aquarel. Bij de aankoop van de aquarel was onbekend wie de kunstenaar zou kunnen zijn en welke situatie door hem of haar verbeeld werd in dit fraaie kunstwerk. Met de aanknopingspunten die hierop werden aangetroffen zijn we gaan zoeken naar meer achtergrondgegevens.

Allereerst hebben we de afbeelding zelf zo goed mogelijk trachten te interpreteren. In een tropisch landschap met bergen op de achtergrond zien we een kleine militaire colonne voorwaarts gaan. Een achttal soldaten te voet gehuld in een camouflage-overall, het zogenaamde tijgerpak, wordt begeleid door een tweetal 'brenccarriers' en een Humberpantserwagen. Met deze pantserwagen is iets bijzonders aan de hand; aan de bovenkant van de normaliter open pantservoertuigen is een afdak van gaas aangebracht. Waarschijnlijk gaat het hier om een groep infanteristen die voor een bepaalde actie ondersteuning krijgt van een Humber van een eskadron pantserwagens.

De aquarel draagt aan de voorzijde het opschrift Dahlan Djazh of Dahlan Djarh, met de datering 21 /9-'49. De aanduiding Dahlan Djazh lijkt niet op enige Indonesische plaatsnaam en het betreft hier dan ook waarschijnlijk de naam van de kunstenaar.

De achterzijde geeft nog wat extra informatie. Bijna onleesbaar vinden we daar de plaatsnaam Bukit Tinggi en een aantal persoonsnamen. De combinatie van de plaatsnaam en de datum brengt ons direct op het spoor van het 4e Bataljon Regiment Stoottroepen (4 RS), dat in deze periode in de omgeving van deze plaats op Midden-Sumatra was gelegerd. Een telefoontje naar de contactpersoon van de reünievereniging van 4 RS brengt al snel zekerheid; niet alleen had dit bataljon haar voertuigen zelf uitgerust met een afdakje van gaas tegen ongewenst binnenvallende handgranaten, maar bovendien herkent hij meerdere persoonsnamen. Als we vervolgens contact

opnemen met de veteranen die op de achterzijde van de aquarel genoemd worden, wordt al snel het verhaal achter de aquarel duidelijk. Het volgende artikel is voornamelijk gebaseerd op gesprekken met de betrokken oud-soldaten van 4 RS.

Tijdens de tweede politionele actie van 19 december 1948 tot 6 januari 1949 rukten Nederlandse troepen vanuit Padang, aan de westkust van Sumatra, op naar de Republikeinse hoofdstad Bukittinggi voorheen Fort de Kock) in het binnenland. Het 4e Bataljon Stoottroepen (4 RS) krijgt na de actie een bataljonsvak toegewezen in en om deze stad. Tijdens de bezetting werden in Bukittinggi verschillende zaken aangetroffen die door de Indonesische troepen waren achtergelaten. Daaronder een stapeltje foto's van Indonesische soldaten in deze omgeving. Trots tonen zij op deze foto's hun bewapening, waaronder een aantal zware mitrailleurs, waarschijnlijk afkomstig uit Japanse of Nederlandse vliegtuigen.

Op grond van beschietingen van patrouilles werd de aanwezigheid van twee 12,7 mm mitrailleurs vermoed op de berg Balrog Balrog. Op 1 juli 1949 werd een actie ondernomen om deze uit te schakelen. Een vuurmond van 4 tl (Bofors) van 6 Batterij Lua stond op veilige afstand opgesteld om genoemde mitrailleurs onschadelijk te maken. Een patrouille van 4 RS moest pogen vuur uit te lokken, waarmee de mitrailleurs hun exacte positie zouden verraden. De operatie was succesvol. De mitrailleurs openden het vuur op de infanteristen die snel in dekking gingen, waarna de TNI-stellingen onder vuur werden genomen door het luchtdoelkanon. Met een verrekijker werd een ontploffing waargenomen bij een van de twee mitrailleurposities, waarbij tevens een aantal gewonden zichtbaar waren. De tweede mitrailleur kon niet uitgeschakeld worden en bleef met tussenpozen vuur geven op de infanteristen in het voorterrein. Een tweede actie bleek noodzakelijk.

Op 20 juli 1949 werd een gecombineerde actie ingezet met de 3e tirailleur- en de ondersteuningscompagnie van 4 RS, een Humber van het 5e Eskadron Pantserwagens, een vuurmond van 4 tl (Bofors) van 6 Batterij Lua en jachtvliegtuigen van de Militaire Luchtvaart. Hierbij werd de berg Balrog Balrog van meerdere zijden bestookt, terwijl een kleine groep onder leiding van luitenant W.J.M. Rosenberg langs de achterkant van de berg omhoogklom. Vervolgens konden zij de mitrailleurstelling van de Indonesische opstandelingen in de rug aanvallen en oprollen. De 12,7 mm mitrailleur werd hierbij buitgemaakt, evenals een aantal handvuurwapens. Daags na de actie ontvingen alle betrokken stoottroepers van 4 RS een extra pakje sigaretten voor hun inzet. Tevens ontving luitenant Rosenberg voor deze actie op 6 oktober 1949 een tevredenheidsbetuiging van de commandant van het Leger in Indonesië, luitenant-generaal D.C. Buurman van Vreeden. De brief waarin de luitenant dit werd medegedeeld, luidt als volgt:
Het is mij een genoegen U mijn bijzondere tevredenheid te betuigen over Uw vlot en doortastend optreden op 20 Juli 1949, tijdens een zuiveringsactie in de omgeving van Pintjoeran-Balingbaling (Midden Sumatra). ... De enthousiaste, bekwame en onverschrokken wijze, waarop gij met Uw groep door beleidvol manoeuvreren, de steile en dichtbegroeide heuvel, op welks top zich een vijandelijke R.A.F. mitrailleur bevond, ongemerkt wist te beklimmen, om daarna de bediening daarvan onverhoeds te kunnen aanvallen en vernietigen, - waarop de overige bendeleden de vlucht namen met achterlating van de mitrailleur, een karabijn en een sten - , waardeer ik in hoge mate.

Deze brief bereikte luitenant Rosenberg pas na zijn terugkeer en demobilisatie in Nederland. Omdat hij hier praktisch geen contact meer had met de mensen uit zijn voormalige peloton en

omdat hij de indruk wilde vermijden op te scheppen over zijn gedrag tijdens deze actie, hield hij de ontvangst van de tevredenheidsbetuiging stil. In 1998 bij de presentatie van de aquarel in het Legermuseum, schonk de heer Rosenberg de tevredenheidsbetuiging aan de soldaten van zijn peloton, met de mededeling dat hij van mening was dat deze alle soldaten in het peloton toekwam. Otto Wijbenga, in 1949 korporaal onder Rosenberg, droeg de tevredenheidsbetuiging vervolgens over aan het Legermuseum. In de Bibliotheek/Mediatheek wordt deze onderscheiding voor het peloton bewaard en blijft voor eenieder toegankelijk. Binnen een maand na de actie werd een 'cease fire' afgesproken tussen de Nederlandse troepen en de TNI, het leger van de Republiek Indonesië. Tijdens de verdere onderhandelingen in het najaar van 1949 keerde reeds een deel van Nederlandse troepen terug uit de Indische archipel om hier te demobiliseren. Daaronder was ook de commandant van de 3de tirailleurcompagnie van 4 RS, majoor J. Jansen Manenschijn, die vervroegd mocht terugkeren naar Nederland. Hij ontving als afscheid een aquarel verbeeldende de laatste grote actie van zijn compagnie, op 20 juli 1949 bij de berg Balrog-Balrog.

Deze aquarel werd vervaardigd door een leerling van luitenant J.H. Bolling van de stafcompagnie van 4 RS, de jonge Indonesische kunstenaar Dahlan Djaz. Luitenant Bolling hanteerde in zijn vrije tijd in Nederlands-Indië zoveel mogelijk het penseel en het potlood. In Bukittinggi trachtte hij zijn kunstzinnige vaardigheden onder andere over te dragen aan Dahlan Djaz. Deze kreeg de opdracht de actie bij de Balrog-Balrog op papier te brengen. Om hem een beeld te geven van een deel van de actie werd op 20 september 1949 het vertrek naar de Balrog-Balrog nogmaals uitgevoerd door een aantal deelnemers aan de oorspronkelijke actie, zoals verwoord in de inleiding van dit artikel.

Helaas is onbekend wat er na 1949 van Dahlan Djaz is geworden. De aquarel van zijn hand is echter een waardevolle aanvulling op de collectie van het Legermuseum. Kunstwerken over de krijgsgeschiedenissen in de periode 1945-1950 in het voormalig Nederlands-Indië zijn relatief zeldzaam. Tezamen met de tevredenheidsbetuiging aan luitenant Rosenberg verlevendigt de aquarel de geschiedenis van dit turbulente tijdvak.

Bronnen

Anoniem, Vademecum der U-brigade (Padang 1948).

Anoniem, Ter herinnering, 3 jaar U-brigade (Padang 1949).

Janssen, J.A.M.M., Groen, P.M.H. en Schulten, C.M., Stoottroepen 1944-1984 (Utrecht 1984).

Met dank aan de veteranen van 4 RS, de heren L. Hoogenboom, W. Rosenberg en O. Wijbenga, voor de bereidwillig verstrekte informatie. Tevens dank aan mevrouw J.T. Bolling, de weduwe van luitenant J.H. Bolling.